פרשת בלק

א. אויף דעם פסוק פון דער היינ־טיקער סדרה, כרע שכב כארי וכל־ביא מי יקימנו, שטייט אין מדרש [1], יש אומרים אז דאס גייט אויפן זמן פון מלך צדקי', עד מלך המשיח, וואס דעמאלט, בזמן צדקי' האט זיך אנגעהויבן דער זמן פון חורבן און גלות, און אפילו נאך די שבעים שנה, בזמן בית שני, איז דאס נאך אלץ אן ענין פון גלות, ווארום חמשה דברים חסרו בבית שני [2], ווילע דאס איז נאך ניט קיין גאולה שלימה.

איז אויף דעם זמן פון צדקי' עד מלך המשיח, זאגט מען אז דאס איז אן ענין פון כרע שכב. שכב, לויט דעם פירוש פון יש אומרים — שרייבט דער צמח צדק [3] — איז מלשון וישכב וירדם, על משכבי בלי־לות, ולא ימות ונפל למשכב, וואס דאס ווייזט אויף דעם ענין פון גלות.

קען מען דאך מיינען אז דער גלות איז ניט נאר אויפן גוף נאר אויך אויף דער נשמה חס ושלום, מיט די ענינים פון תורה ומצוות וואס זיינען פארבונדן מיט דער נשמה.

שטייט אבער אין זעלבן פסוק, אז הגם טאקע כרע שכב, איז דאס אבער ניט קיין שכיבה פון אזא וואס האט ניט קיין כוח, נאר דאס איז א מדידה והגבלה פון אזא וואס נאר ער אליין איז זיך מודד, מגביל ומצמצם, וואר־רום עס איז כארי וכלביא. וואס ארי איז מיט א תוקף און לביא איז נאך מער בתוקף, ווי ער זאגט אין זוהר [4] אז לביא איז בתקיפא יתיר.

דאס הייסט: אפילו אין דער צייט פון כרע שכב, הייסט ניט אז חס ושלום יד אומות העולם שליטה על ישראל. אידן זיינען אלעמאל כארי וכלביא, עס איז מער ניט וואס מי יקימנו. — על דרך ווי דער ענין פון מי גלה לבני רז זה [5], וואס דאס איז פארבונדן מיט דעם מי יתן והי' לבבם זה להם ליראה אותי [6], וואס דאס גייט אויף דעם אויבערשטן [7], אזוי אויך דא איז דער פירוש אז דער מי — היינו הקב"ה — יקימנו, ער וועט אונז ארויסנעמען פון גלות, וכמו שנאמר מי יתן מציון ישועת ישראל [8].

און ביז דער צייט פון מי יקימנו, הייסט דאס אויך ניט קיין אמת'ע שליטה חס ושלום, וויבאלד אז ער איז אן ארי ולביא, איז קיינער אויף אים קיין בעל־הבית ניט.

— על דרך ווי דער פסק אין שלחן ערוך [9] אז אויף אן ארי ולביא האט קיינער קיין שליטה ניט, ביז אז עס איז א שאלה צי מען קען זיי איינגעוואוינען דורך תרבות. —

1) בראשית רבה פרשה צח, ז.
2) יומא כא, ב. ירושלמי מכות פרק ב הלכה ו. הוריות פרק ג הלכה ב. במדבר רבה פרשה טו, י.
3) בד"ה כרע שכב שנת ה'תר"ה בסעודה שלישית (אוה"ת בלק ע' א'מח ואילך).
4) ויחי רלז, ב.
5) שבת פח, א.
6) דברים ה, כו.
7) זע לקוטי תורה במדבר טו, א־ב.
8) תהלים יד, ז. נג, ז.
9) חושן משפט הלכות נזיקין סימן שפט סעיף ח.

דער גאַנצער גלות האָט ניט קיין אָרט על פי שכל, עס איז מער ניט ווי אנוס על פי הדבור, אַז דער אַרי ולביא זאָל זיין כרע און שכב.

איז דאָך במילא פאַרשטאַנדיק, אַז צו תורה ומצוות, וואָס וידבר אלקים את כל הדברים האלה — האָט דער גאַנצער גלות קיין שייכות ניט.

ב. מצד ההרגל אָבער, וואָס מען געוואוינט זיך איין אין דעם גלות און אותותינו לא ראינו[10]),

— נסים זיינען היינט אויך דאָ, נאָר עס איז לא ראינו, אין בעל הנס מכיר בניסו[11]) —

איז מצד דעם חושך הגלות קען זיך אויסדוכטן אַז עולם כמנהגו נוהג, עולם מלשון העלם והסתר[12]), אַז דער עולם איז אַ בעל הבית אויפן אַרי ולביא, דערפאַר וויאַט מען פון צייט צו צייט מלמעלה נסים גלויים אויך בזמן הגלות (וואָס איינער פון די נסים גלויים וכלליים אין אונזער דור איז געווען דער נס פון י״ב וי״ג תמוז), וואָס דאָס דערמאָנט אַז אויך בזמן הגלות איז אין עוד מלבדו.

וואָס דאָס איז דער תוכן מאמר רז״ל[13]), בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שתף בו מדת הרח־מים, זאָגט ער אויף דעם אין שער היחוד פון תניא[14]), אַז דאָס גייט אויף דעם גילוי אלקות על ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה.

די מופתים ברעכן דורך די מדידה והגבלה פון עולם, אַז מען זעט אויך בעיני בשר, אַז די בירה האָט אַ מנהיג.

געדענקענדיק דאָס — ווייס מען במילא אַז אידן זיינען אַלעמאָל אַן אַרי ולביא, און אַז בנוגע צו דער נשמה און תורה ומצוות איז מען ניט אונטערגעוואָרפן אונטער גלות.

* * *

ג. עס שטייט אין ספרים[15]), אַז בלעם האָט אַ שייכות מיט עמלק'ן. ורמז: בשעת מען שרייבט אָן די ווער־טער בלעם און עמלק אין צוויי שורות, אויבן בלעם און אונטן עמלק, איז די רעכטע האַלבע פון די צוויי שורות — דער בי״ת מיטן למ״ד פון דער אויבערשטער שורה און דער עי״ן מיטן מ״ם פון דער אונטערשטער שו־רה — וועט זיך לייענען בלעם, און די לינקע האַלבע פון די צוויי שורות — דער עי״ן מיטן מ״ם פון דער אויבערשטער שורה און דער למ״ד מיטן קו״ף פון דער אונטערשטער שורה — וועט זיך לייענען עמלק.

די עצה אויף פטור צו ווערן פון קליפת בלעם און עמלק, איז אהבה ויראה. וואָס אהבה ויראה איז אויך בדוגמא כזו. בשעה מען שרייבט אין איין שורה אהבה און אין דער צוויי־טער שורה יראה, אויבן יראה און אונטן אהבה, איז די רעכטע האַלבע פון די צוויי שורות וועט זיך ליי־ענען יראה און די לינקע האַלבע

10) תהלים עד, ט.

11) נדה לא, א (בשינוי לשון קצת).

12) לקוטי תורה במדבר לז, ד. ספר המאמרים ה'תש״י עמוד 116.

13) פירוש רש״י אָנפאַנג בראשית. ספר הלקוטים להאריז״ל בתחילתו ובכמה מקו־מות. און זע מדרש ילמדנו געבראַכט אין ספר תלמוד תורה*.

14) פרק ה.

15) זע ליקוטי שושנים (למהר״ש מאס־טרופולי) בפי׳ לימודי האריז״ל.

*) נדפס בק' בתי מדרשות [illegible]

פון די צוויי שורות וועט זיך ליי־ענען אהבה.

דער ביאור אין דעם איז:

דער טעם וואס עמלק האט געקעמפט מלחמה האלטן מיט אידן, איז ווייל ער האט געשטאמט פון עשו׳ן, במילא האט עמלק גע׳טענה׳ט, אז אויך ער איז יצחק׳ס אן אור־אייניקל און אב־רהם׳ס אן אור־אור־אייניקל, דעריבער קען ער אויך זאגן א דיעה אין ענינים פון תורה און קדושה.

און ווען מען האט אים אביסל אריינגעלאזט איז געווארן באקאנט דער ענין פון יודע את רבונו ומכוין למרוד בו[16], און עס איז געשען אט דאס וואס ער האט געטאן.

אזוי אויך בלעם, זאגט די גמרא אין סנהדרין[17], אז ער שטאמט פון לבן׳ען. לבן האט גע׳טענה׳ט הבנות בנתי והבנים בני וכל אשר אתה רואה לי הוא[18]. ער האט אויך א שייכות מיט אידן, ווארום פון זיינע טעכטער האט זיך אויסגעבויט בית ישראל.

און דאס איז אן אנווייזונג אין יעדן דור:

בשעת איינער קומט און זאגט פאר־קערט פון תורה און מצות, קען ער אפילו ברענגען א תעודה, „סע־רטיפיקאט”, אז ער איז יצחק׳ס אור־אייניקל, און אברהם׳ס אור־אור־איי־ניקל, און אז פון אים שטאמען די פון וועלכע עס האט זיך אויסגעבויט כל בית ישראל;

זאגט מען אים, אנו אין לנו אלא אבינו שבשמים, די איינציקע בחינה וואס מיר האבן אויף א זאך איז תורה. ביי אונז איז ניט קיין פוסק — יחוס אדער עפעס אנדערש. דער איינציקער אבן הבוחן איז תורה. שטימט עס מיט תורה איז גוט, שטימט עס ניט, קען עס זיין בלעם, קען עס זיין עמלק, וויבאלד אז דאס איז היפך התורה, האט עס מיט אונז קיין שייכות ניט.

כדי אבער קענען מבחין זיין צי דאס איז על פי תורה, איז בשעת מען גייט צו מיט ישות עצמו, דע־מאלט קען מען זיך ניט פאנאנדער־קלייבן פארוואס ער וויל ניט אנ־נעמען יענעמס הוראה, צי ווייל דאס איז היפך התורה, אדער ווייל דאס איז היפך פון ישותו ומציאותו.

דערפאר דארף זיין די עבודה פון יראה און אהבה. און פריער די עבודה פון יראה און דערנאך אהבה, ווי דער אופן הקריאה ווי עס לייענען זיך ביידע צוזאמען כנ״ל, קומט דאך פריער יראה און דערנאך אהבה, און ווי ער זאגט אין תניא[19] אז יראה איז ראשית העבודה ועיקרה ושרשה.

בשעת מען גייט צו מיט דער הכנה פון אהבה ויראה, וואס אהבה איז שרש לכל מצוות עשה און יראה לכל מצוות לא תעשה — ווי ער זאגט אין חינוך קטן פון תניא, און איז דארטן מוסיף, אז עס איז דא אין דעם דער ענין החינוך, דאס הייסט, אז אפילו אויב ער איז נאך ניט קיין בר דיעה, וידע אינש בנפשי׳, פונדעסטוועגן קען מען אים מחנך זיין מיט אהבה ויראה —

דעמאלט האט ער ניט וואס נת־פעל צו ווערן פון עמלק׳ן וואס שטאמט

16) זע תורת כהנים בחוקותי כו, יד. זהר חלק ב סה, א. ועדיין צריך עיון.

17) קה, א.

18) בראשית לא, מג.

19) פרק מא.

פון אברהם און יצחק, אויך ניט פון בלעם'ען, כאָטש אַז בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם [20]. — וואָס אַפילו לאחר המשל וואָס דער ספרי גיט, אַז בלעם איז ווי אַ טבח, פונדעסטוועגן עפּעס אַ דוגמא האָט דאָך דאָס —

אַפילו אַ פשוט שבפשוטים שביש־ראל, אויב ער גייט מיטן סדר פון יראה און דערנאָך אהבה, האָט ער ניט וואָס צו נתפעל ווערן פון בל־עם'ען און עמלק'ן.

(משיחת י״ב תמוז, תשט״ז)

ד. אין בלעם'ס נבואה זאָגט ער, מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, וואָס צורים גייט עס אויף די אָבות און גבעות אויף די אמהות [21], ועל דרך קול דודי וגו' מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות [22].

מען האָט דאָך גערעדט — בשיחת י״ב תמוז — אַז בלעם האָט געשטאַמט פון לבן'ען, ווי ער זאָגט בלעם בן בעור — צי בן בעור ממש אָדער בן בנו, אָדער על כל פנים מיוצאי חלציו — און בעור זה לבן [23]. לבן האָט געזאָגט: הבנות בנתי והבנים בני, איז אויף מבטל זיין די טענה, האָט מען גערעדט אַז בלעם האָט געדאַרפט זאָגן אַז איינער מיוצאי חלציו אַליין זאָל מודה זיין, מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, צורים אלו האבות וגבעות אלו הא־מהות.

פון דעם איז מובן, אַז די טענה פון לבן'ען, הבנות בנתי והבנים בני, האָט אַ געוויסן יסוד. וואָרום אויב די טענה וואָלט גאָר קיין יסוד ניט געהאַט, וואָלט מען דאָס ניט אַריינגעשטעלט אין תורה, און מען וואָלט ניט געדאַרפט האָבן אַז בלעם, וואָס ער איז מיוצאי חלציו של לבן, זאָל די טענה מבטל זיין.

ה. וואָס איז דער מיין פון לבן'ס טענה, הבנות בנתי והבנים בני?

וויבאַלד אַז הנשמה ירדה לגוף און זי האָט צו טאָן מיט גשמיות, הגם אַז באמת איז דאָס צוליב מברר זיין די גשמיות, אָבער המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן [24], הגם טאָ־קע אַז דאָס איז נאָר לשעה קלה, ברגע קטן עזבתיך [25], און שפּע־טער וועט ער דערפון אַרויסגיין, אָבער בשעה ורגע זה על כל פנים איז דאָך דאָס אַ ירידה, וואָרום ברגע זה האָט ער צו טאָן מיט דברים גשמיים וחומ־ריים און ווערט אַ נפרד פון אלקות.

— וואָס באמת ווערן אַ נפרד חלילה פון אלקות אַפילו אויף אַ קורצע ווילע, איז דאָס נאָר מצד רוח שטות, אָבער ווען ניט דער רוח שטות — איז מצד השכל דקדושה, אַפילו מצד שכל סתם, שכל הבריא, האָט קיין אָרט ניט אָפּצורייסן זיך פון אלקות אַפילו אויף אַ קורצע ווילע, וואָרום די רגע איז אַן אבידה שאינה חוזרת, ובפרט — ווי דער ענין ווערט דערקלערט אויספירלעך אין תניא [26] — אַז די רגע איז אין אַן ענין וואָס איז למעלה מה־זמן. —

נאָכמער, דאָס איז אויך נוגע אויף שפּעטער, ווי ער זאָגט דאָרט אין

20) ספרי דברים לד, יו״ד און ילקוט שמעוני דאָרט. במדבר רבה פרשה יד, כ. זהר חלק ב כא, ב. ובכמה מקומות.
21) במדבר רבה כ, יט.
22) שיר השירים ב, ח.
23) זע הערה 17.
24) תניא פרק כח. און זע דאָרט פרק ח.
25) ישעי' נד, ז.
26) פרק כה.

תניא, אז אויב ער ווערט אַ נפרד איצטער מצד דעם וואָס ער פאַר־לאָזט זיך אַז שפּעטער וועט ער אַרויס־גיין דערפון, איז דאָס אַן ענין פון אחטא ואשוב שאין מספיקין בידו לעשות תשובה[27]), און מען מוז שוין אָנקומען צום דחק ונכנס.

במילא טענה׳ט לבן, אַז הבנות בנתי והבנים בני, וויבאַלד אַז דו דאַרפסט אָנקומען און האָבן צו טאָן מיט גשמיות, איז על כל פנים אויף יענער רגע — וואָס דאָס איז אויך נוגע אויף להבא כנ״ל — רייסטו זיך אָפּ פון אלקות. דאָס איז לבן׳ס טענה.

אָבער דער אמת איז ניט אַזוי. ווייל אויב מען טוט אין די דב־רים הגשמיים צוליב דער כוונה אלקית וואָס איז פאַראַן אין דעם, וואָס די כוונה איז להיות לו יתברך דירה בתחתונים[28]), און דערפאַר טוט ער מיט די ענינים תחתונים, דע־מאָלט איז דאָס אַפילו אין יענער רגע גופא אויך ניט קיין ירידה נאָר אַן עלי׳, ביז אַז אַפילו בלעם אַליין, מיוצאי חלציו של לבן, וואָס ער איז געוועז אַ שתום העין, האָט אויך געזען, אַז מראש צורים אראנו ומ־גבעות אשורנו.

ו. דער ענין אין עבודת השם איז:

אַז מען קומט צו גיין און מען טע־נה׳ט, אַז מצד ירידת הנשמה בגוף דאַרף מען דאָך אויך על פי תורה עוסק זיין זיך אין גשמיות, און פרנ־סת בני ביתו איז דאָך אַ מצוה און אַ חיוב[29]), במילא דאַרף ער זיך צו־גרייטן צו עניני עסק און מאַכן הכנות צו דעם;

נאָכמער, חסידות אַליין איז דאָך מבאר, אַז וברכך הוי׳ אלקיך בכל אשר תעשה[30]) דוקא, דאָס מיינט די לבושי העשי׳ הגשמיית; עס זיינען ניט גענוג לבושים פון די מזלות העליונים, נאָר מען דאַרף האָבן די לבושים פון עולם הזה הגשמי.

במילא, כאָטש ער טוט עס טאַקע צוליב דער כוונה אויף צו דינען דעם אויבערשטן, וואָס דורך די עניני עסק הגשמיים וועט אים צוקומען אַ תוספות אין לימוד התורה און אין קיום המצוות, אָבער אין יענער רגע על כל פנים איז ער זיך עוסק בגש־מיות, אַזוי ווי להבדיל ניט קיין איד חס ושלום.

דאַרף מען וויסן אַז דאָס איז די טענה פון לבן׳ען, הבנות בנתי והבנים בני, וואָס ער האָט גע׳טענה׳ט אַז אידישע גשמיות געהערט צו לבן׳ען.

אָבער דער אמת איז, אַז מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו. בשעת מען מאַכט אַ מעקה צו דעם בית חדש — ווי מען האָט גערעדט בשי־חת יב־יג תמוז, אַז בשעת מען גייט אַרויס פון די דל״ת אמות של תו־רה ותפלה צו עוסק זיין זיך אין עניני עולם, מאַכט מען אַ מעקה, — הערט זיך דעמאָלט אַז בשעת דעם עסק הגשמי גופא די כוונה אלקית וואָס איז פאַראַן אין דעם, ובמילא איז מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, וואָס זיי זיינען דאָך בכל עניניהם געווען בבחינת מרכבה, און אַזוי אויך יעדער איינער בעת קיום המצוה און, ווי דערקלערט, אין אַלע

---

27) יומא פה, ב.

28) זע תנחומא נשא טז.

29) זע כתובות מט־נ. שולחן ערוך אבן העזר סימן עא, סעיף א.

30) דברים טו, יח. קונטרס ומעין מאמר יט און ווייטער.

זאָגן וואָס ער איז אין זיי מקיים — בכל דרכיך דעהו[31].

אַזוי איז דאָס אויך אין לימוד התורה, וואָס ער לערנט מיט זיין שכל אנושי, דאַרף מען דאָ אויך האָבן די מעקה, ווי מען האָט גע־רעדט בארוכה, אַז עס דאַרף זיין דער שער הנו״ן, מחבר זיין די נקודא בהיכלא. ד. ה. אַז שטייענדיק אין השגה והבנה אין שכל האנושי, זאָל זיך אָנהערן די נקודת היהדות.

בכלל מיינט עס, אַז אין יעדער זאַך וואָס ער טוט, סיי בעסק גשמי ממש און סיי בלימוד התורה בשכלו האֶ־נושי, זאָל זיך הערן אין דעם די כוונה האלקית, וואָס דעמאָלט איז דאָס אַפילו בשעת מעשה גופא ניט קיין ירידה, נאָר אדרבה אַן עליי׳, ווייל דאָ גופא פירט זיך אויס דעם אויבערשטנס כוונה.

(משיחת ש״פ בלק, תשט״ז)

פרשת פנחס

א. אין היינטיקער סדרה ווערט דערציילט, אַז ווען עס איז פאַר־געקומען די מעשה זמרי, האָט מען ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, כאָטש עס זיינען געווען דערביי משה ואלעזר* מיט די זקנים. האָט זיך דאַן אָנגע־רופן פנחס, וואָס ער איז געווען דער צעיר שבחבורה[1] (די גמרא[2] רעכנט אויס דעם סדר ווי משה האָט געלערנט תורה מיט אידן: צו ערשט האָט ער געלערנט מיט אהרן׳ען, דער־נאָך מיט אלעזר ואיתמר, דערנאָך מיט די שבעים זקנים, און דערנאָך מיט אַלע אידן, קומט דאָך אויס אַז פנחס האָט געלערנט צוזאַמען מיט אַלע אידן גלייך), אַז קנאים פוגעים בו. האָט מען אים געזאָגט, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא[3] — דער לייענער פון בריוו, ער זאָל אויך זיין דער שליח.

די אָנווייזונג פון דעם איז:

עס זיינען פאַראַן עניינים וואָס גדו־לים שבדור שווייגן און זאָגן ניט וועגן דעם, איז דאָס ניט אַלעמאָל אַ ראי׳ אַז מען דאַרף גאָרניט טאָן, און מאַכן חשבונות און לומדות אויף אַרויסדרייען זיך פון דעם. מען דאַרף וויסן, אַז אויב ער זעט אַז ער קאָן טאָן אין דעם, דאַרף ער טאָן, און דאָס וואָס גרעסערע פון אים זאָגן גאָרנישט, איז דאָס אפשר כדי שיטול פנחס את הכהונה[4]. ד. ה. אַז דאָס איז זיין חלק וואָס ער דאַרף דאָס מברר זיין, און דורכדעם דוקא וועט ער צוקומען צו זיין שלימות.

אַזוי ווי אין גשמיות האָט דאָך יעדער איינער זיין חלק, ואין אדם נוגע בפרנסתו של חברו[5], אַזוי איז

31) משלי ג, ו.

*) כצ״ל גם בהוצאות שלפ״ז.

1) במדב״ר פ״כ, כה. תנחומא בלק, כא.

2) עירובין נד, ב.

3) סנהדרין פב, א.

4) במדבר רבה פרשה כ, כד.

5) על דרך אין אדם נוגע במוכן לחבירו — יומא לח, ב.